

Chambre des Représentants

23 OCTOBRE 1945.

PROPOSITION DE LOI

supprimant l'incapacité civile
de la femme mariée.

DEVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

L'incapacité civile de la femme mariée constitue, dans notre droit, une survivance qui n'est plus en harmonie avec la réalité sociale.

La place grandissante que les femmes occupent dans les diverses activités de la société fait apparaître leur incapacité civile comme un véritable anachronisme auquel il est grand temps de mettre fin.

De nos jours les femmes mariées, aussi bien que les autres, se livrent à de multiples occupations publiques et privées. Elles sont médecins, avocates, directrices d'école; elles sont commerçantes ou employées; elles travaillent dans les usines et les bureaux, dans les administrations ou les œuvres privées. Elles gagnent leur vie, contribuent à assurer les ressources nécessaires à leur foyer; elles sont membres du Parlement, échevins, dirigent des institutions de tous genres. Néanmoins, elles restent incapables et ne peuvent se faire ouvrir un compte de chèques postaux ou participer à un acte civil quelconque sans l'autorisation de leur mari.

Pendant la guerre, elles ont remplacé leur époux mobilisé, combattant ou prisonnier; elles ont dirigé ses affaires, assuré seules l'éducation des enfants, assumé mille charges et responsabilités. Et, cependant, la loi les déclare incapables.

Une telle situation ne peut réellement plus se justifier, et elle est souvent la source de graves injustices.

Kamer der Volksvertegenwoordigers

23 OCTOBER 1945.

WETSVOORSTEL

tot opheffing van de burgerlijke onbekwaamheid
van de gehuwde vrouw.

TOELICHTING

MEVROUWEN, MIJNE HEEREN,

De burgerlijke onbekwaamheid van de gehuwde vrouw is, in ons recht, een overblijfsel uit vroegeren tijd, dat niet meer in overeenstemming is met de maatschappelijke werkelijkheid.

De steeds belangrijker wordende plaats die de vrouwen in de verschillende maatschappelijke bedrijvigheden innemen, doet ons haar burgerlijke onbekwaamheid als een werkelijk anachronisme voorkomen. Het is dan ook hoog tijd daaraan een einde te maken.

Tegenwoordig wijden zich, zoowel de gehuwde vrouwen als de andere, aan menigvuldige openbare en private bezigheden. Zij oefenen het beroep uit van vrouwelijk arts of advocaat; zij zijn schoolbestuursters, drijven handel of zijn werkzaam als bedienden; zij werken in de fabrieken of op kantoren, in de administratie of in private ondernemingen. Zij voorzien zelf in haar levensonderhoud en dragen er toe bij om aan haar gezin de noodige inkomsten te verzekeren. Zij zijn leden van het Parlement, schepenen, of staan aan het hoofd van allerlei inrichtingen. Zij blijven, nochtans, burgerlijk onbekwaam en kunnen, zonder machtiging van hun echtgenoot, zich geen postrekening doen openen of aan eenige burgerlijke handeling deelnemen.

Tijdens den oorlog, hebben zij haar onder de wapens geroepen echtgenoot, soldaat of krijgsgevangen, vervangen; zij hebben zijn zaak bestuurd, alleen voor de opvoeding van de kinderen gezorgd, en duizend lasten en verantwoordelijkheden op zich genomen. De wet verklaart haar nochtans onbekwaam.

Een dergelijke toestand kan, werkelijk, niet meer worden, verantwoord, en is dikwijls de bron van ernstige onrechtvaardigheden.

G.

La plupart des législations étrangères des pays de civilisation semblable à la nôtre ont affranchi les femmes de cette tutelle périmée. Le code civil suisse de 1907 ne connaît plus l'incapacité de la femme mariée. La loi française du 18 février 1938 l'a également abrogée. Quant aux pays scandinaves et anglo-saxons, il y a longtemps qu'ils ont consacré la pleine égalité civile des hommes et des femmes dans le mariage.

Le préambule de la Charte des Nations Unies, que notre pays est appelé à ratifier, proclame « notre foi dans les droits fondamentaux de l'homme, dans la dignité et la valeur de la personne humaine, dans l'égalité de droit des hommes et des femmes, ainsi que des nations, grandes et petites... »

Les défenseurs attardés de l'incapacité civile de la femme invoquent qu'elle doit subsister dans l'intérêt du ménage afin d'assurer le pouvoir de direction nécessaire à la société conjugale. Il est difficile de trouver convaincante une telle argumentation. Les législations étrangères qui ont supprimé l'incapacité civile de la femme mariée n'ont pas eu pour conséquence de bouleverser le fonctionnement de la société conjugale. C'est dans le régime matrimonial, et disons-le tout de suite, c'est bien plutôt dans les mœurs qu'il faut chercher la consolidation du foyer. Mais fonder celle-ci sur l'incapacité civile de la femme mariée, traitée comme une mineure ou une prodigue, est un défi à la justice et au bon sens.

Il serait, au surplus, paradoxal de maintenir cette incapacité dans l'ordre familial et privé au moment où la loi s'apprête à consacrer l'égalité politique complète des deux sexes. Si les femmes sont capables, comme nous le croyons, de gérer les intérêts publics, qui osera encore soutenir qu'elles ne pourraient diriger avec sagesse leur activité privée dans l'intérêt de leur foyer ?

Nous pensons que l'heure est venue de supprimer de vieux textes dépassés par la réalité sociale. C'est pourquoi notre proposition de loi proclame explicitement, à l'instar de la loi française du 19 février 1938, que la femme mariée a le plein exercice de sa capacité civile.

Comme conséquence de cette disposition, notre proposition de loi fait disparaître :

1) L'article 213 a) du Code Civil, qui proclame que le mari doit protection à sa femme, la femme obéissance à son mari. Les devoirs réciproques des époux restent parfaitement définis par l'article 212 suivant lequel ils se doivent mutuellement fidélité, secours et assistance, et par l'article 214 b) aux termes duquel chaque époux contribue aux charges du ménage selon ses facultés et son état;

2) Les articles 215 à 219, qui instituent l'incapacité de

In de meeste landen met eenzelfde beschavingspeil als het onze, werden de vrouwen door de wet van die verouderde voogdij ontheven. Het Zwitsersche Burgerlijk Wetboek van 1907 kent de onbekwaamheid van de gehuwde vrouw niet meer. De Fransche wet van 18 Februari 1938 heeft ze eveneens afgeschaft. In de Scandinavische en Angelsaksische landen werd de volledige burgerlijke gelijkheid van mannen en vrouwen in het huwelijk sedert lang bekrachtigd.

De voorrede van het Handvest der Vereenigde Naties, dat eerstdaags door ons land moet worden bekrachtigd, bevestigt « het vertrouwen in de grondrechten van den mensch, in de waardigheid en waarde van den mensche-lijken persoon, in de gelijke rechten van mannen en vrouwen, alsmede van groote en kleine volken... ».

De achterlijke voorstanders van de burgerlijke onbekwaamheid van de gehuwde vrouw voeren aan, dat die rechtstoestand moet worden gehandhaafd in het belang van het gezin, ten einde aan de echtelijke vereeniging de noodige leiding te verzekeren. Dergelijke bewijsvoering kan moeilijk overtuigend worden geacht. De vreemde wetgevingen waarbij de burgerlijke onbekwaamheid van de gehuwde vrouw werd afgeschaft hebben niet ten gevolge gehad, de werking van de echtelijke vereeniging in de war te sturen. Eerder dient de versteviging van het gezin gezocht in de huwelijksregeling en, wij aarzelen het niet te zeggen, op gebied der zeden. Door het gezin te grondvesten op de burgerlijke onbekwaamheid van de gehuwde vrouw, die als een minderjarige of een verkwister wordt behandeld, wordt regelrecht ingegaan tegen het recht en het gezond verstand.

Daarenboven, zou het ongerijmd zijn, die onbekwaamheid te behouden op privaat en familiaal gebied, op het oogenblik, dat voorbereidselen worden gemaakt om de volledige politieke vrijheid van beide geslachten door de wet te regelen. Indien de vrouwen bekwaam zijn, zooals wij gelooven, om de openbare belangen te behartigen, wie zal dan nog durven staande houden, dat zij haar private bedrijvigheid niet met verstand zouden kunnen leiden in het belang van haar gezin ?

Wij achten het oogenblik gekomen om de oude teksten te schrappen die door de sociale werkelijkheid zijn voorbijgestreefd. Daarom wordt in ons wetsvoorstel uitdrukkelijk verklaard, dat de gehuwde vrouw de volledige uitoefening geniet van haar burgerlijke bekwaamheid.

Als gevolgen van die bepaling, heeft ons wetsvoorstel de weglating ten gevolge van :

1) Artikel 213, a) van het Burgerlijk Wetboek waarbij wordt verkondigd, dat de man aan zijn vrouw bescherming, de vrouw aan haar man gehoorzaamheid is verschuldigd. De wederzijdsche plichten van de echtgenooten blijven voortreffelijk omschreven bij artikel 212, luidens hetwelk zij elkander wederkeerig getrouwheid, hulp en bijstand zijn verschuldigd, en bij artikel 214, b), luidens hetwelk elke echtgenoot in de behoeften van het huishouden bijdraagt volgens zijn vermogen en zijn staat;

2) Artikelen 215 tot 219, waarbij de onbekwaamheid

la femme d'estimer en jugement, de donner, aliéner et s'obliger sans le consentement de son mari;

3) L'article 221, qui organise une autorisation générale devenue sans objet, ainsi que l'article 222 qui prévoit des exceptions qui tombent avec l'incapacité elle-même;

4) L'article 224 c), qui permet de retirer à la femme le droit d'administration de ses biens réservés. Ce retrait ne nous paraît plus compatible avec la capacité reconnue à la femme pour ses biens personnels;

5) L'article 224 g), qui vise le cas de la minorité du mari;

6) L'article 225, qui prévoit les conséquences du défaut d'autorisation maritale.

Par contre, nous avons estimé qu'il n'y avait pas lieu de toucher, dans la présente proposition, aux dispositions relatives aux régimes matrimoniaux. Ce n'est pas que des réformes importantes ne soient indispensables dans ce domaine; mais elles nécessiteront une révision approfondie qu'il faudra entreprendre séparément. Nous avons également laissé subsister certaines dispositions qui peuvent éviter des conflits au sein du ménage ou qui donnent à chacun des époux des garanties contre les fautes de l'autre époux. Ainsi demeurent en vigueur :

a) L'article 213 b), qui subordonne l'usage du nom du conjoint au consentement de celui-ci;

b) Les articles 214 b) et suivants, relatifs à la procédure de délégation de salaires et revenus et aux mesures de sauvegarde en cas de manquement grave d'un des époux;

c) L'article 220, aux termes duquel la femme qui exerce une profession, une industrie ou un commerce oblige son mari s'il y a communauté entre eux;

d) Les articles 223 a) et suivants, qui subordonnent le droit de la femme d'exercer une profession, une industrie ou un commerce au consentement de son mari, sauf le recours aux tribunaux;

e) Les articles 224 a) et suivants, relatifs au régime des biens réservés, sauf la suppression de l'article 224 c), ainsi qu'il est indiqué ci-dessus.

Nous convions la Chambre à réaliser cette réforme. Elle est attendue depuis longtemps par tous les milieux féministes. Elle ralliera, nous en sommes convaincus, tous ceux qui sont soucieux de progrès social et moral, et qui pensent que le respect de la personnalité de la femme est la marque d'un haut degré de civilisation.

van de vrouw wordt ingesteld om in rechten te verschijnen, te geven, onder een bezwarenden titel te vervreemden en een verbintenis aan te gaan zonder de toestemming van haar man;

3) Artikel 221 waarbij een algemeene machtiging wordt voorzien welke geen bestaansreden meer heeft, alsook artikel 222, hetwelk uitzonderingen voorziet welke met de onbekwaamheid zelf vervallen;

4) Artikel 224, c), waarbij de onttrekking aan de vrouw van het recht van beheer over haar voorbehouden goederen wordt toegelaten. Die intrekking lijkt ons niet meer verenigbaar met de aan de vrouw erkende bekwaamheid inzake haar persoonlijke goederen;

5) Artikel 224, g), waarin het geval van minderjarigheid van den man wordt beoogd;

6) Artikel 225, waarbij de gevolgen worden voorzien van het ontbreken van de machtiging van den man.

Wij waren daarentegen van meening, dat er geen enkele reden bestond om, in onderhavig voorstel, eenige verandering te brengen aan de bepalingen betreffende de huwelijksvoorwaarden. Dit wil niet zeggen, dat ook op dit gebied geen belangrijke hervormingen noodzakelijk zijn; maar die bepalingen vergen een grondige herziening die men afzonderlijk zal moeten aanvatten. Sommige bepalingen die conflicten in den schoot van het gezin kunnen vermijden of die aan elk van beide echtgenooten waarborgen geven tegen de fouten van de andere, hebben wij eveneens laten bestaan. Aldus blijven van kracht :

a) Artikel 213, b), waarbij het gebruik van den naam van den echtgenoot aan diens toestemming wordt ondergeschikt gemaakt;

b) De artikelen 214, b) en volgende betreffende de rechtspleging inzake overdracht van loonen en inkomsten en betreffende de beschermingsmaatregelen in geval van ernstige tekortkoming van een der echtgenooten :

c) Artikel 220 luidens hetwelk de vrouw die een beroep, een nijverheids- of een handelsbedrijf uitoefent, haar man verbindt, zoo er tusschen hen gemeenschap bestaat;

d) De artikelen 223, a) en volgende waarbij het recht van de vrouw om een beroep, een nijverheids- of een handelsbedrijf uit te oefenen aan de machtiging van den man wordt ondergeschikt gemaakt, behoudens beroep voor de rechtbanken;

e) De artikelen 224, a) en volgende betreffende het stelsel der voorbehouden goederen, behoudens, zooals hierboven werd vermeld, de intrekking van artikel 224, c).

Wij noodigen de Kamer uit deze hervorming, die sedert lang door alle feministische kringen wordt verwacht, tot stand te brengen. Wij zijn er van overtuigd, dat allen die bekommerd zijn om den maatschappelijken en moreelen vooruitgang en die oordeelen dat de eerbied voor de persoonlijkheid van de vrouw het bewijs is van een hoogen graad van beschaving, met deze hervorming zullen instemmen.

Jean REY.

PROPOSITION DE LOI

ARTICLE PREMIER.

L'article 215 du Code Civil est remplacé par le texte suivant :

« La femme mariée a le plein exercice de sa capacité civile ».

ART. 2.

Les articles 213 a), 216 à 219, 221 et 222, 224 c), 224 g) et 225 du Code Civil sont abrogés.

ART. 3.

L'alinéa 1^{er} de l'article 220 est rédigé comme suit :

« La femme qui exerce une profession, une industrie ou un commerce oblige son mari pour ce qui concerne sa profession, son industrie ou son négoce s'il y a communauté entre eux ».

WETSVOORSTEL

EERSTE ARTIKEL.

Artikel 215 van het Burgerlijk Wetboek wordt door volgende tekst vervangen :

« De gehuwde vrouw heeft het volkomen genot van haar burgerlijke bekwaamheid ».

ART. 2.

Artikelen 213 a), 216 tot 219, 221 en 222, 224 c), 224 g) en 225 van het Burgerlijk Wetboek worden ingetrokken.

ART. 3.

De eerste alinea van artikel 220 luidt als volgt :

« De vrouw die een beroep, een nijverheids- of een handelsbedrijf uitoefent verbindt haar man, wat haar beroep, haar bedrijf of haar handel betreft, zoo er tussen hen er gemeenschap bestaat ».

Jean REY,
Michel DEVEZE,
Valère TAHON,
Gaston VAN DE WIELE,
Emile DENEFF,
Henri HEUSE.